

De Baarlese Enclaves Route

Auteur: Charles Aerssens

Baronie van Breda

Deze rondwandeling in het grensgebied van Nederland en België kan met recht als een echte 'Grenzeloze Wandeling' worden beschouwd. Het dorp Baarle heeft immers een uniek status door de aanwezigheid van een groot aantal verschillende enclaves, die met hun soms grillig verloop het Nederlandse Baarle-Nassau en het Belgische Baarle-Hertog wederzijds insluiten. Slechts met een oplettend oog kun je binnen de bebouwing van Baarle zien in welk land je je bevindt. In het buitengebied is dit niet meer mogelijk! Als we de dorpskern door het buurtschap Loveren hebben verlaten, voert de route over Nederlands grondgebied door het bosrijke gebied Het Goordonk langs een visvijver naar de Fransebaan. Over deze brede zandweg rukten in 1792 de Franse troepen op in richting van Tilburg bij hun veldtocht in de Nederlanden. Van hier wandelen we door het bosgebied Hollandsche Bosschen met het Wolvenven. We komen vervolgens in het open landbouwgebied van de buurtschappen Eikelenbosch en Hooigeind en de Tommelsche Heide. De route gaat hier door het gebied waar de oprukkende Polen in WOII in oktober 1944 zware tegenstand ondervonden van de Duitsers. Langs Vakantiepark De Heimolen en het aangrenzende bosgebied verloopt de route naar het buurtschap Tommel en we volgen op het laatste traject het oude tracé van het Bels Lijntje terug naar het vertrekpunt in het centrum van Baarle-Nassau en Baarle-Hertog.

Deze rondwandeling maakt gebruik van het Wandelroutenetwerk VisitBrabant
(groengele markering of groengele verfstrepen)

Routebeschrijving via knooppunten

54 – 64 – 79 – 59 – 8 – 66 – 44 – 55 – 68 – 41 – 67 – 43 – 45 – 46 – 92 –
91 – 20 – 50 – 90 – 48 – 9 – 31 – 30 – 80 – 86 – 54

Routebeschrijving

1. De rondwandeling start bij KNP54 op de hoek van de St. jansstraat en de Chaamseweg bij het parkje met zitbankjes. We volgen hier de route richting KNP64 over de Chaamseweg langs het oorlogsmonument. Op de eerste kruising bij KNP64 staan we linksaf de voor het verkeer doodlopende Burgemeester Van Gilsestraat in. De Burgemeester Van Gilsestraat komt uit op de Pastoor de Katerstraat, waar we bij KNP79 naar rechts afslaan. Verderop zijn we op Loveren bij KNP59. De wandeling vervolgens komen we aan KNP8, waar we naar rechts de Goorweg inslaan. In de bocht naar rechts kiezen we voor het pad naar links voorbij aan de Ezelshoeve. Het zandpad leidt ons naar KNP66 in het bosgebied Het Goordonk. Bij KNP66 is het even opletten! Hier slaan we net voor de knooppuntpaal rechtsaf en volgen we door een bomenlaantje rechts aanhoudend de groengele markering langs enkele riante optrekjes naar KNP44 aan de Oude Bredasebaan. De route gaat naar links over de parkeerplaats naar de visvijver. We wandelen rechtsaf door het poortje rond de visvijver langs KNP55 en volgen de markering over de bospaden tot we bij KNP68 aan de zandweg (Fransebaan) uitkomen.

2. Op de Fransebaan bij KNP68 gaat onze route naar links. Rechthout op de zandweg komen we op een kruising van een aantal paden met de Oude Bredasebaan. We steken bij KNP41 recht over en vervolgen het zandpad. We passeren KNP67 en KNP43 tot we aan de Baarleseweg uitkomen. We steken hier schuin naar rechts over en vervolgen de route op de Fransebaan. Verderop voorbij aan KNP45 gaat de wandeling na KNP46 en voorbij het landbouwcomplex rechtsaf achter het infopaneel het bosgebied De Hollandsche Bosschen in. Door het laantje wandelen we tot aan KNP92. We steken de kruising van bospaden recht over en slaan op de volgende kruising linksaf. De route leidt ons verderop met een wijde boog langs een bankje naar rechts. We negeren alle zijpaden tot we op het punt komen waar naar links een laantje met rododendrons begint rond het gesloten middengebied met rododendrons en het Wolvenven. Dit bospad komt aan het einde bij KNP91 op de Haldijk.
3. De route gaat naar links over het fietspad tot aan de fietssluis op de kruising met de Fransebaan. We slaan rechtsaf het zandpad in naar de Hoogstratensebaan. Hier wandelen we een tiental meter naar links om dan rechtsaf het zandpad te volgen naar KNP20. Rechthout op het asfalt komen we aan KNP50 met infopaneel, dat tekst en uitleg geeft over de Belgische enclave H18. We wandelen hier linksaf naar het buurtschap Eikelenbosch. Verderop op de T-splitsing gaan we linksaf en meteen na enkele meters slaan we rechtsaf de grasbaan in naar het gehucht Hoogeind. Langs KNP90 bereiken we rechthout KNP48. Hier is het opletten! Het dijkje in de bocht verspert de route rechthout langs de varkensstallen. De markering op een meterkast geeft de juiste route rechthout aan. Bij het bosje worden we schuin naar rechtsvoor door het bosje geleid en komen op de zandweg in open terrein met uitzicht op Vakantiepark De Heimolen. Via KNP9 Lopen we met een ruime boog rond deze camping tot we op de Molenbaan uitkomen.
4. Op de Molenbaan wandelen we rechtsaf tot voor de toegang naar Vakantiepark De Heimolen. Hier gaat er een bospad naar links, dat ons langs een open gebiedje naar een bosgebied voert. Rechthout, de zijpaden nagerend, volgen we de groengele markering van het wandelroutenetwerk tot we bij KNP31 staan. De route gaat hier rechtsaf en we volgen de brede laan, die na het verlaten van het bos overgaat in asfalt. We bereiken de bebouwing van het buurtschap Tommel bij KNP30. Door buurtschap Tommel bereiken we het tracé van het voormalig Bels Lijntje bij KNP80. Vanhier verloopt het laatste traject over Belgisch grondgebied naar KNP86. We steken het kruispunt met de Pastoor de Katerstraat en de Kerkstraat over. Langs het voormalige station van het Bels Lijntje komen we aan het eindpunt bij KNP54.

Praktische informatie

Lengte van de wandeling

13,7 km

Onverhard: 74%

Verhard: 26%

Start- en eindpunt

KNP54 aan de Nieuwstraat 30,
5111 CW Baarle-Nassau

Openbaar vervoer

Bushalte Sint Janstraat 6

5111 VR Baarle-Nassau

Lijn 132 Bravo/Arriva Breda - Tilburg

Van Bushalte Sint Janstraat 6, 5111 VR Baarle-Nassau is het 50 meter naar KNP54 aan de Nieuwstraat 30, 5111 CW Baarle-Nassau, het startpunt van de wandelroute!

Parkeren

- o Centrum Parking, Sint Janstraat 6, 5111 VR Baarle-Nassau
- o Parkeerplaats Stationstraat 1, 5111 CK Baarle-Nassau

Horeca

- o Centrum Baarle-Nassau en Baarle-Hertog met veel mogelijkheden aan horeca.
- o Onderweg zijn enkele bankjes en picknick plekken

Achtergrondinformatie

De Baarlese Enclaven

Het dorp Baarle heeft een opvallende staatkundige status. Het bestaat uit de Nederlandse Gemeente Baarle-Nassau en de Belgische Gemeente Baarle-Hertog. In dit gebied is er sprake van een enclavesituatie met stukken land, die helemaal omringd zijn door het grondgebied van een andere staat. Zo bestaat het Belgische Baarle-Hertog uit 22 enclaves, die omgeven zijn door Nederlands grondgebied en heeft het Nederlandse Baarle-Nassau op haar beurt 8 Belgische enclaves. De landsgrenzen lopen in Baarle kris kras door wegen, huizen en tuinen en die enclavegrenzen worden in de bebouwde kom zichtbaar gemaakt met speciale stoeptegels in het wegdek. Ook wordt de nationale driekleur op de huisnummerbordjes weergegeven. Zo kun je zien of de woning in België of Nederland ligt. De oorsprong van die wonderlijke nationale versnippering gaat terug tot in de 13e eeuw als de Hertog van Brabant een deel van de hoeven in de gemeente in leen geeft aan de Heer van Breda. Dat dit zo versnipperd is, komt omdat de Hertog van Brabant de vruchtbare stukken voor zichzelf behoudt. Als het Huis Nassau de Baronie van Breda in bezit krijgt, heten die landerijen van de Hertog: Baarle-Hertog, die van de Baronie van Breda: Baarle-Nassau. Na de 80-jarige Oorlog krijgt de Spaanse Koning, als rechtsoptvolger van de Hertogen van Brabant, Baarle-Hertog toegewezen, terwijl Baarle-Nassau toekomt aan de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, waar de Prins van Oranje, rechtsoptvolger van het Huis Nassau, stadhouder is. Die situatie is sindsdien tot nu in grote lijnen onveranderd gebleven.

Kasteel Bruheze

In het buurtschap Loveren heeft ooit een kasteel gestaan, waarvan de oorsprong terug gaat tot 1243 als de Abdis van Thorn hier het 'Hof van Loven' in bezit heeft. Later komt het door vererving in handen van het geslacht Bruheze. Hendrik van Bruheze is vanaf 1519 Schout van Alphen en Baarle-Nassau en woont op het 'Hof van Loven', dat later naar hem wordt vernoemd. Na een familieruzie, komt Kasteel Bruheze in andere handen en raakt onder de nieuwe bezitters in verval. Het is Adriaen Verelst, Schout van Alphen, Baal en Chaam, die rond het midden van de 17de eeuw het vervallen Kasteel Bruheze herbouwt. Als in Baarle de pest woedt, wordt Bruheze tot ziekenhuis voor de pestlijders ingericht. Na 1677 wordt het kasteel nog enkele keren verkocht, maar pas in 1741 komt het definitief onder de nog altijd geldende rechten van de Abdissen van Thorn uit. Kasteel Bruheze verandert daarna nog een aantal keren van bezitter en doet ook dienst als marechausseekazerne. Tenslotte vervalt het tot een ruïne en wordt afgebroken. De boerderij met schuur en bijbehorende gronden komen in 1889 in handen van de landbouwer Jan Timmermans. Met de vondst van de top van een monumentale paal van de inrijpoort bestaat het vermoeden dat dit het laatste reliëf is van wat eens Kasteel Bruheze moet zijn geweest.

Het Goordonk

De naam duidt op een hoogte (donk) in een moerassig gebied (goor). Dit is herkenbaar in het landschap dat enigszins heuvelachtig is. Oorspronkelijk is de Goordonk nauwelijks bebost en bestaat uit woeste gronden, die in de periode van 1869 tot 1914 in bezit zijn van de schatrijke familie Mayer uit Antwerpen. Vanaf 1916 worden hier dennen aangeplant en nu overheerst het loofbos. In het bos bevindt zich nog het gerestaureerde restant van een voormalige schietbaan met kogelvanger. Deze is rond 1900 aangelegd door 'Schietvereniging Oranje' en is nog in WOII gebruikt door het Duitse bezettingsleger. In 1988 is er ook een grote visvijver aangelegd. Opvallend in het bos zijn de oorspronkelijk kleine vakantiewoningen die uitgroeien tot bungalows, waaraan in de jaren zeventig van de vorige eeuw een halt wordt toegeroepen. Opvallend is op Goordonk 15 de Boshut, het voormalige huisje van dichteres en verzetsstrijdster Sonja Prins (1912-2009), die de uit 1947 stammende onbewoonbaar verklaarde recreatiewoning op een verwilderd stuk bosgrond als toevluchtsoord kiest. Sonja Prins heeft op deze mystieke plek gewoond om er in alle rust te werken aan haar gedichten, beschouwend proza en herinneringen aan het verzet. Na het overlijden van Sonja Prins heeft kunstenares Anne Pillen (1963-2019) er haar creatief laboratorium 'Annatopia', dat ook na haar dood is blijven bestaan.

De Hollandsche Bosschen

Dit natuurgebied bestaat uit bos, weilanden, akkers en lanen. Het ligt op de voormalige Ulicootse Heide op de overgang tussen hoger gelegen zandgronden en de lager gelegen beekdalen van de Pools Heining en de Reutsche Loop. In de 19e eeuw maakt het deel uit van een groot grensoverschrijdend landgoed dat in bezit is van de Belgische familie Jacquemyns-Rolin. Zij noemen dit in Nederland gelegen bos 'Hollandsche Bosschen'. Het is aangelegd naar het voorbeeld van de tuinen van Versailles van Zonnekoning Lodewijk XIV en aangeplant door aanhangers van Napoleon, die als krijgsgevangenen opgesloten zaten in Hoogstraten. Begin 20ste eeuw moet de familie Jacquemyns-Rolin de gronden met het Wolvenven verkopen vanwege geldgebrek omdat er van de investeringen in een spoorlijn Turnhout - Tilburg en in station Weelde niets terugkomt. Burgemeester Henri van Gilse van Baarle-Hertog koopt het landgoed, dat sindsdien via vererving langs de vrouwelijke kant in bezit blijft van vier generaties totdat het door Natuurmonumenten wordt aangekocht. Tijdens WOII verbergt de toenmalige eigenaar dokter Bloem op het landgoed onderduikers en Engelse piloten. Opmerkelijk is dat de Hollandsche Bosschen bij de oudere Baarlenaren nog steeds bekend is als 'Blommegoed', het landgoed van dokter Bloem!

Het Bels Lijntje

In 1866 legt de Chemins de Fer du Nord de la Belgique, geëxploiteerd door de Belgische maatschappij 'Grand Central Belge', een spoorlijn aan tussen Turnhout en Tilburg om steenkool naar de Nederlandse fabrieken te vervoeren, maar ook passagiers. Voor de aanleg van het spoor zijn 390 percelen van 186 grondeigenaren onteigend. Op het traject worden 27 wachtposten gebouwd en vijf stations: Weelde-Merksplas, Baarle-grens, Baarle-dorp, Alphen en Riel. In 1898 wordt het Nederlandse deel eigendom van de Nederlandse Staatsspoorwegen. Maar al in de beginjaren blijft het rendement onder de verwachtingen. Op hoogtijdagen vervoeren de stoomtreinen tonnen aan goederen en 20.000 reizigers per jaar. Begin jaren dertig liep het aantal reizigers en het

goederentransport drastisch terug door de opkomst van het vrachtverkeer en busvervoer. Het reizigersvervoer stopt in 1934 . Na de opheffing van het goederenvervoer in 1973 exploiteert de Stichting Stoomtrein Tilburg-Turnhout nog tot 1982 de toeristische 'Baol Boemel' met hun stoomtrein 3737 op het traject tussen Tilburg-West en Baarle-Nassau. Na het faillissement van de stichting in 1984 worden in België de rails in 1986 weggehaald en volgt Nederland een jaar later. Nu is het tracé sinds 1990 een toeristisch wandel- en fietspad, waar op diverse plekken Andreaskruizen en zes wachtershuisjes nog herinneren aan dit spoorwegverleden.

4 **Neem een abonnement!**
Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts
€ 13,50

The advertisement features a background map with various walking routes. On the left, there are three overlapping map thumbnails. A large white number '4' is inside a red circle. The text is in a mix of red and blue colors, with the price '€ 13,50' in white on a red background.